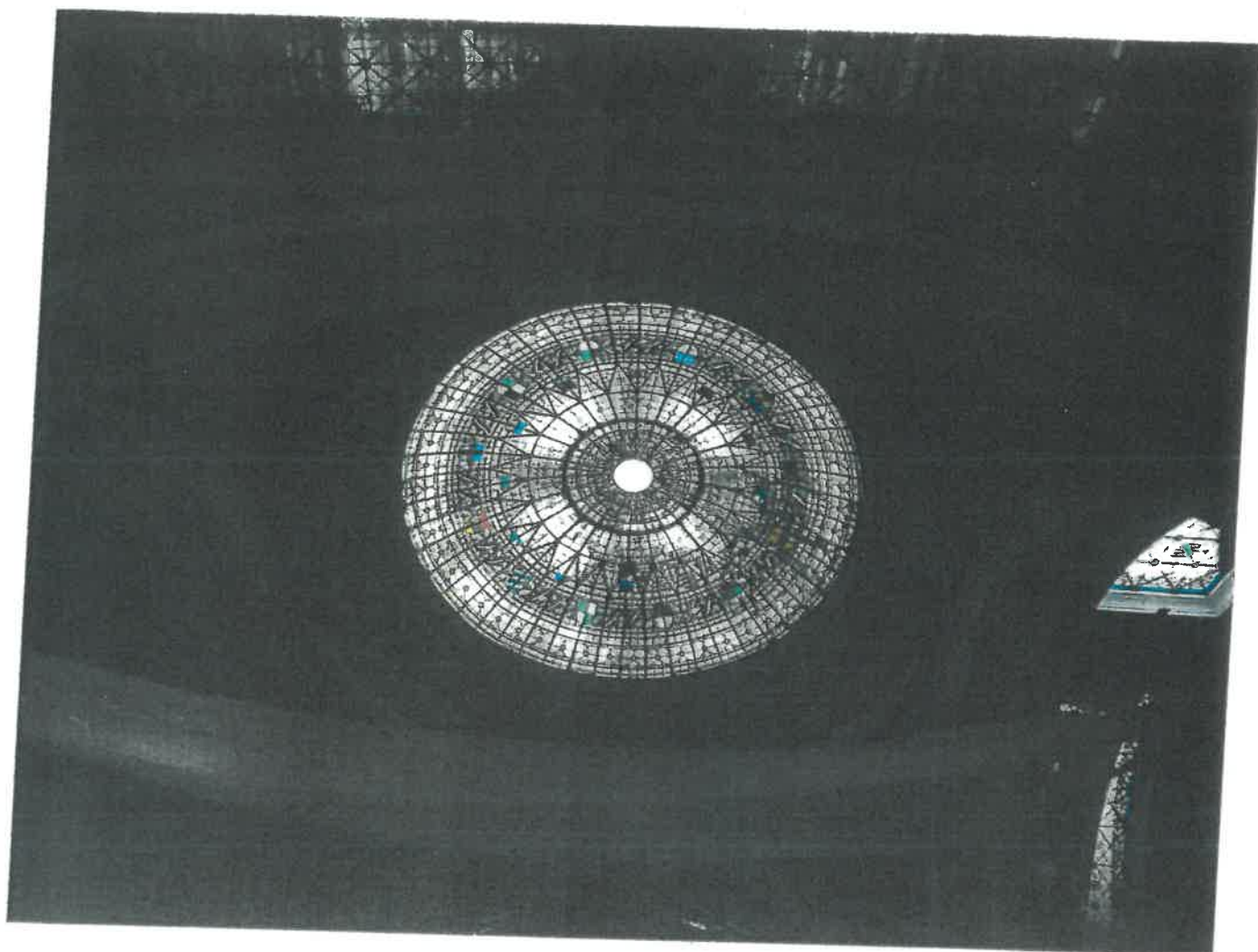

STAN ZACHOWANIA I PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
WITRAŻY DOMU KULTURY W ZGORELCU.

I. OPIS OBIEKTU

Tematem dokumentacji są zabytkowe witraże w ośmiu bocznych otworach kolebkowych sklepień i w jednym otworze kopuły centralnej budynku Miejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu przy ul. Parkowej 1.

Budynek obecnego Miejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu powstał jako pomnik patriotyzmu i pamięci dwóch niemieckich cesarzy – Wilhelma I i Fryderyka III (pierwszych cesarzy zjednoczonych Niemiec). Budynek postanowiono nazwać "Górnołużycką Halą Chwały", ale używano też nazwy "Górnołużycka Hala Pamięci". Budowa obiektu została sfinansowana z dobrowolnych składek od ludności Górnych Łużyc. Projektantem, a zarazem budowniczym zabytku był mieszkający w Görlitz architekt Hugo Behr. Kamień węgielny został położony 18 października 1898 r. (rocznica urodzin cesarza Fryderyka III). Uroczyste otwarcie nastąpiło 28 listopada 1902 r. w obecności cesarza Wilhelma II. Rok później rozpoczęto organizację muzeum, którego otwarcie miało miejsce 1 czerwca 1904 r., i przyjęto nazwę "Kaiser-Friedrich-Museum". Obiekt łączy w sobie cechy neobaroku (tzw. stylu wilhelmińskiego) oraz neoklasycyzmu, będąc przykładem eklektyzmu w architekturze. Jest budowlą centralną łączącą charakter obiektu zabytkowego oraz pomnika. Łączna wysokość budynku wynosi 42 m. Historia obiektu zaczerpnięta z wydawnictwa: Zbyszek Dobrzyński i Krzysztof Fokt, *Pod stuletnią kopułą*, Wyd. „Obrzeża”, 2003, za Wikipedia.

Kompozycja w bocznych oknach 2-9 opiera się na umieszczeniu herbów miast z Górnych Łużyc w centralnych polach i otoczeniu ich na brzegach malowanymi bordiurami. Witrażowa kopuła posiada również herby miast z Górnych Łużyc w środkowym kolistym pasie. W centrum kopuły-witraża znajduje się okrągły otwór na linę trzymającą żyrandol głównego holu. W okół tego otworu rozchodzą się promienie słońca. W ok. 70% użyto jasne szkła w celu jak najlepszego doświetlenia wnętrza.

Schemat rozmieszczenia okien w Miejskim Domu Kultury w Zgorzelcu patrz Rys. 1.

Witraże 9 świetlików dzielą się na dwa typy:

- „A” - okno nr 1, wycinek kuli o wymiarach: podstawa o średnicy 8,2 m, wysokość 1,41 m, promień kuli 6,68m, powierzchnia wynosi 59,15 m²;
 - „B” - okna: nr 2-9 wymiary: 1,6 m x 4,41m tj. 7,56 m² x 8 szt., powierzchnia 56,44m²
- Całkowita powierzchnia wymienionych okien wynosi 115,59 m².

Witraże wykonane zostały w klasycznej technice witrażowej. Zastosowano szkła antyczne i katedralne, które po wycięciu odpowiednich kształtów malowano: konturówką i patyną od wewnątrz oraz lazurą srebrową od zewnątrz. Następnie składano szkła w listwy ołowiane i lutowano obustronnie na całej długości, usztywniając znacznie siatkę ołowianą. Następnie witraże dodatkowo były usztywnione kitem szklarskim, wypełniając przestrzenie pomiędzy szklami a listwami ołowianymi. Gęsty podział żeliwnych ram oraz obustronne całościowe lutownie z obustronnym kitowaniem, spowodowało, że nie były potrzebne wiatrownice, które zwykle usztywniają kwatery witrażowe. Na początku XX wieku modne były duże świetliki wypełnione witrażami jak np. w galerii handlowej Lafayette w Paryżu.

Stan zachowania witraży

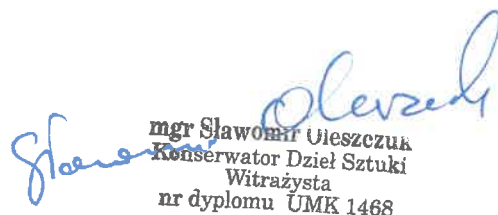
Oględziny obiektu wskazują, że prawdopodobnie świetliki witrażowe nie były konserwowane od powstania tj. 1904 roku. Ponieważ wszystkie witraże miały ochronę przed wpływami czynników atmosferycznych przez dodatkowe przeszklone dachy dwuspadowe w bocznych witrażach i centralną kopułę z giętymi szybami zbrojonymi, to zachowały się w ok. 85%. Drobne ubytki występują głównie w centralnym witrażu, pochodzące ze spadających drobnych elementów metalowych lub z pobitych szyb oszklenia ochronnego. Wszystkie witraże są silnie zabrudzone, ale najmocniej centralny świetlik witrażowy. Zabrudzenia pochodzą z drobnych pyłów i kurzu, który po 120 latach silnie przywarł do szkła. Przed demontażem trudno określić stan zachowania żeliwnych ram. Prawdopodobnie mogą występować pęknięte miejsca spawania. Żeliwo użyte do ram witraży nie wykazuje oznak dużej korozji.

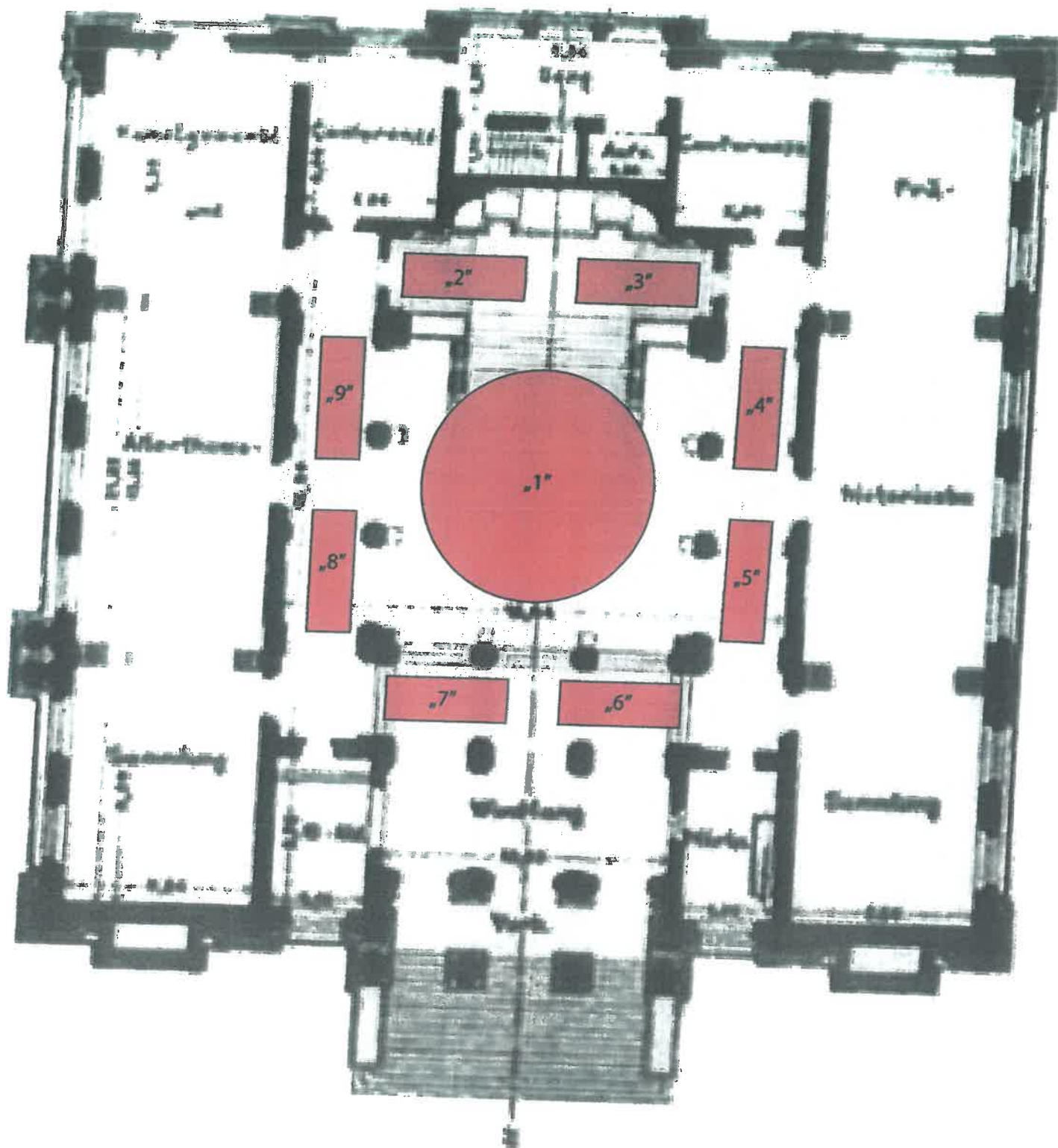
II. PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

Głównym celem jest wykonanie pełnej konserwacji zabytkowych witraży z przywróceniem pierwotnych walorów estetycznych.

1. Wykonanie dokumentacji opisowej i fotograficznej przed konserwacją z rusztowań.
2. Demontaż witraży.
3. Wstępne czyszczenie na sucho pędzlami szczecinowymi.

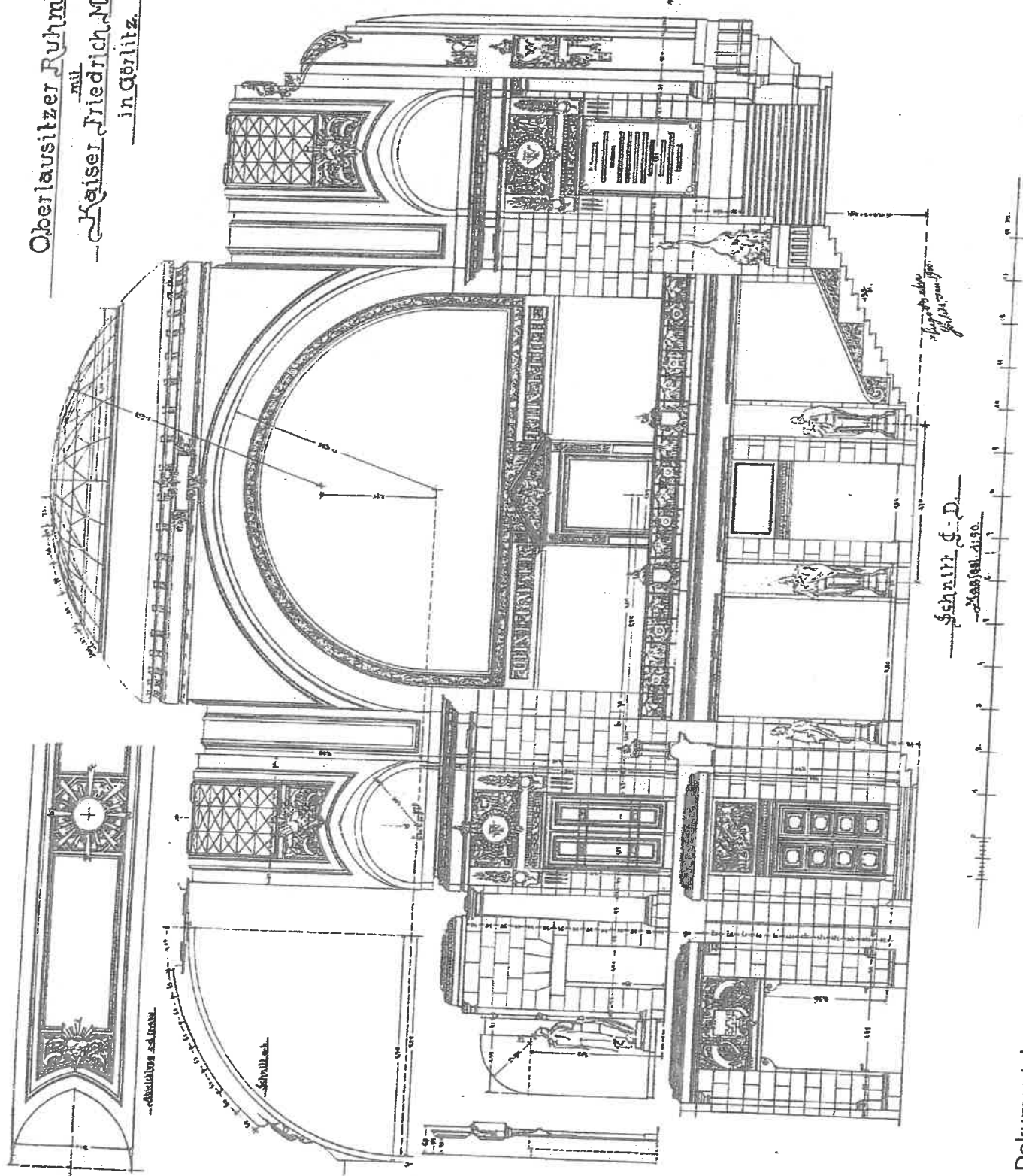
4. Wymontowanie z siatki ołowianej szkielec przeznaczonych do klejenia.
5. Oczyszczenie szkielec wacikami 1% wodnym roztworem niejonowego mydła np. Vulpex.
6. Oczyszczenie przełamów szkielec przeznaczonych do klejenia pędzlami ze szklanego włókna.
7. Klejenie pękniętych szkielec żywicą epoksydową Araldit 2020 przeznaczoną do konserwacji szkła.
8. Wykonanie projektów uzupełnień witraży w oparciu o konsultacje z naukowcami i zatwierdzenie ich w Urzędzie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
9. Rekonstrukcja brakujących fragmentów witraży w klasycznej technice jak oryginał -szkła barwione w masie, cięte, malowane, wypalane, składane w listwy ołowiane, kitowane obustronnie.
10. Uzupełnienie drobnych ubytków w pojedynczych szklach kwater witrażowych odpowiednio dobranymi kolorystycznie i kształtem szklami, które po wypaleniu zrekonstruowanej malatury przykleja się jak wyżej.
11. Uzupełnienie warstwy malarskiej na oryginalnych szklach farbą opartą na 5% roztworze Paraloidu B-72 w toluenie z naturalnymi pigmentami, oraz akrylowymi farbami do szkła firmy Idea.
12. Naprawa siatki ołowianej
 - a) - wyprostowanie wyrzuteń kwater,
 - b) - naprawa pękniętych lutów,
 - c) - uzupełnienie brakujących fragmentów siatki ołowianej z lutem ciągłym.
13. Kitowanie obustronne kwater kitem szklarskim.
14. Oczyszczenie mechaniczne metalowych żelaznych elementów pozostających w oknach.
15. Naprawy konstrukcji: spawanie lub częściowa wymiana ram.
16. Ustabilizowanie produktów korozji związkami taniny przy pomocy pędzli i przez iniekcję np. Kompleksorem.
17. Zabezpieczenie końcowe powierzchni metalowych przed korozją czarną matową farbą do zastosowania na zewnątrz.
18. Montaż witraży w zakonserwowanej ramie.
19. Wykonanie dokumentacji opisowej i fotograficznej po konserwacji.

mgr Sławomir Oleszczuk
Konserwator Dziel Sztuki
Witrażysta
nr dyplomu UMK 1468

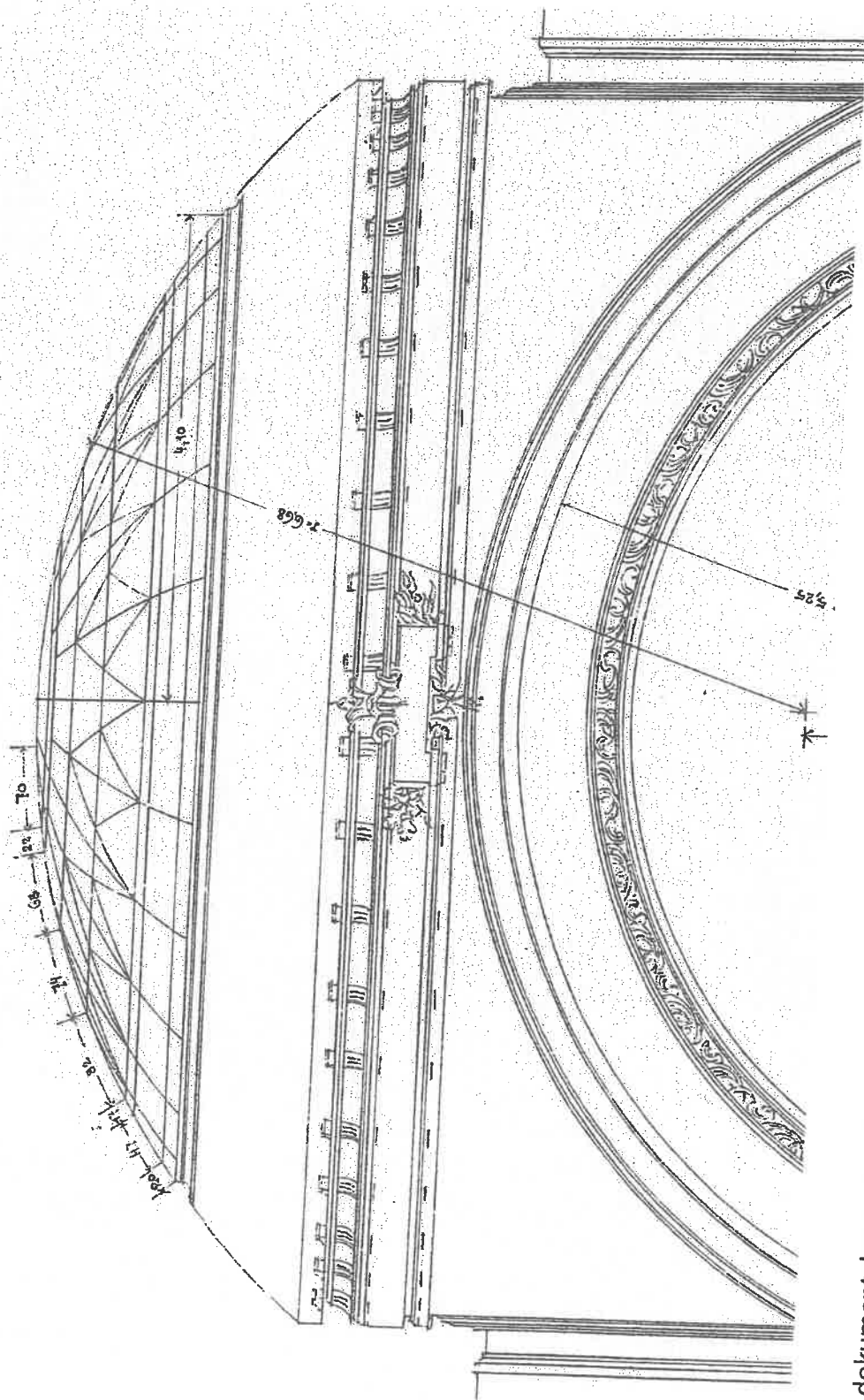

Rys. 1. Schemat rozmieszczenia dziewięciu witraży-światlików w Miejskim Domu Kultury w Zgorzelcu.

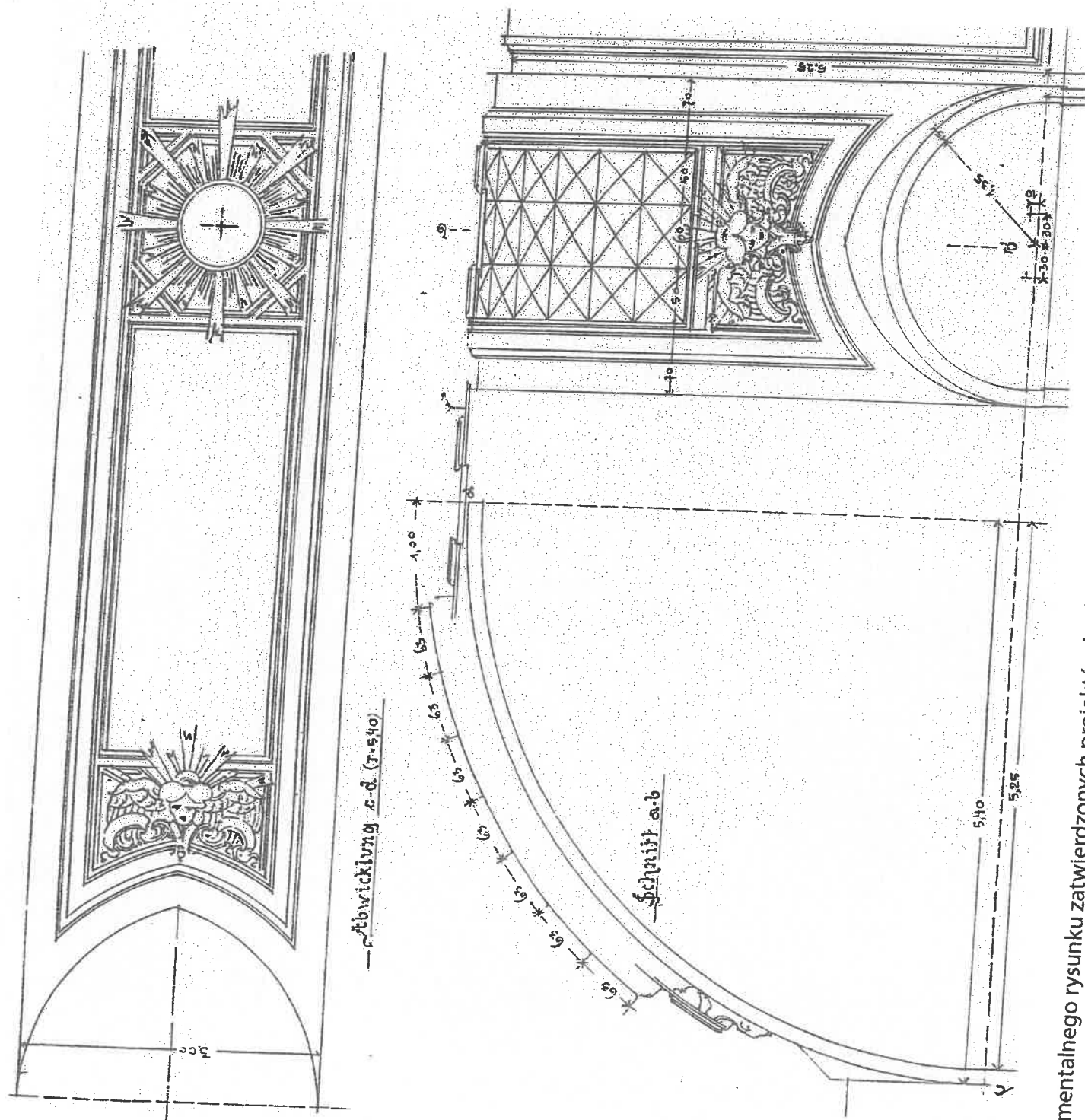
Oberlausitzer Ruhmeshalle
mit
Kaiser Friedrich Museum
in Görlitz.

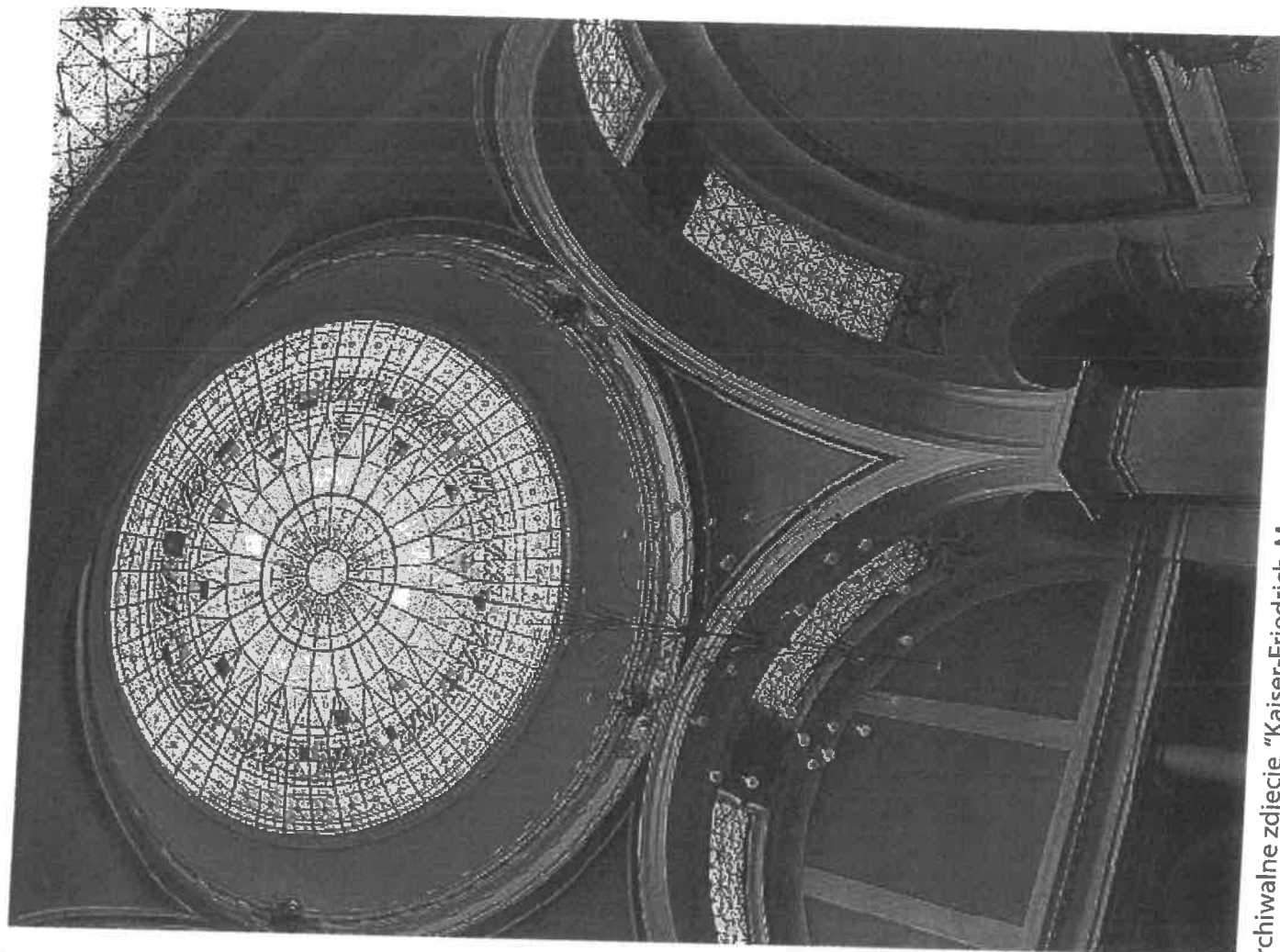
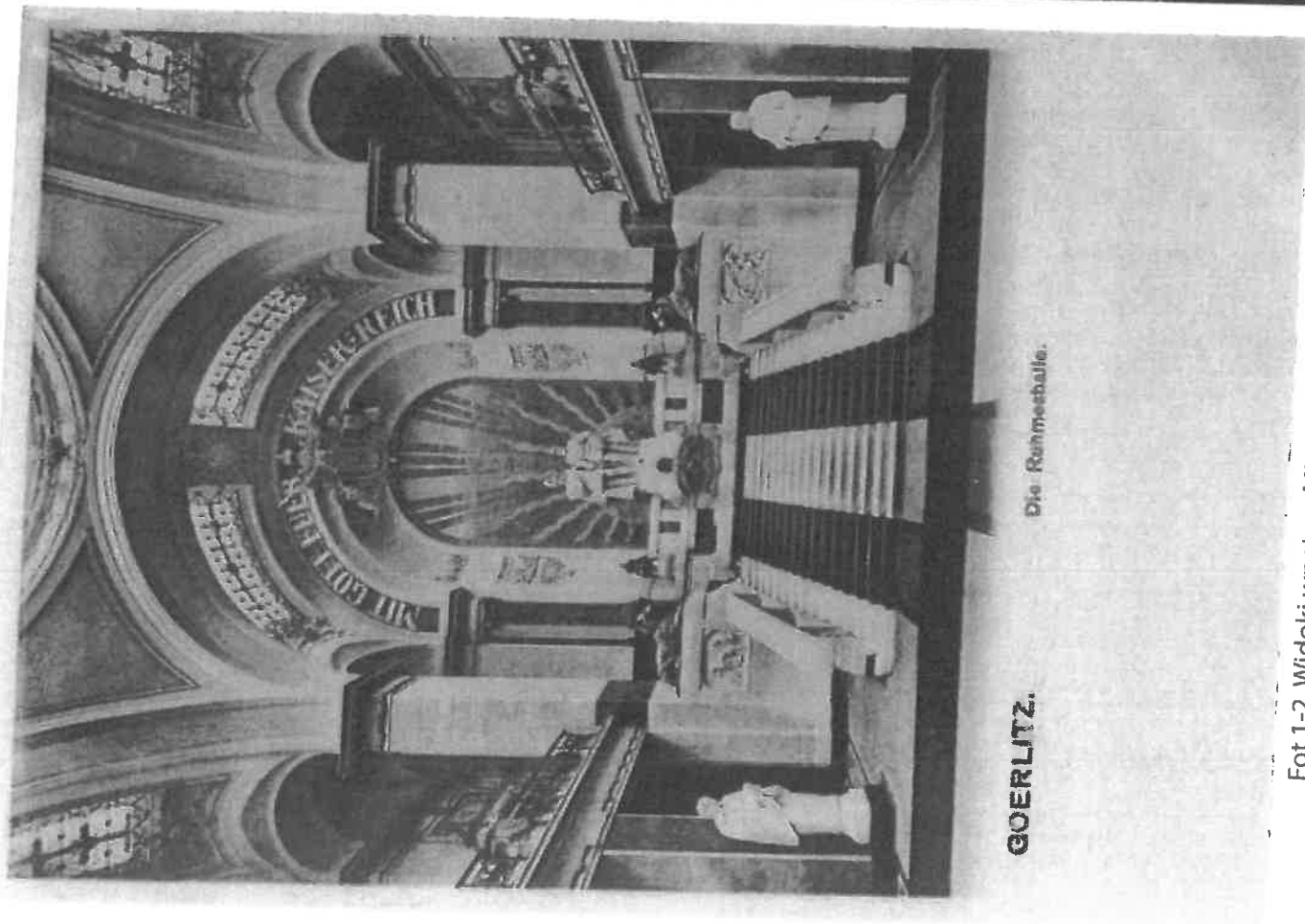
Rys. 2. Dokumentalny rysunek zatwierdzonych projektów budowlanych "Górnoluzycznej Hali Pamięci" z dobrowolnych składek od ludności Górnych Łużyc. Budowa obiektu została sfinansowana

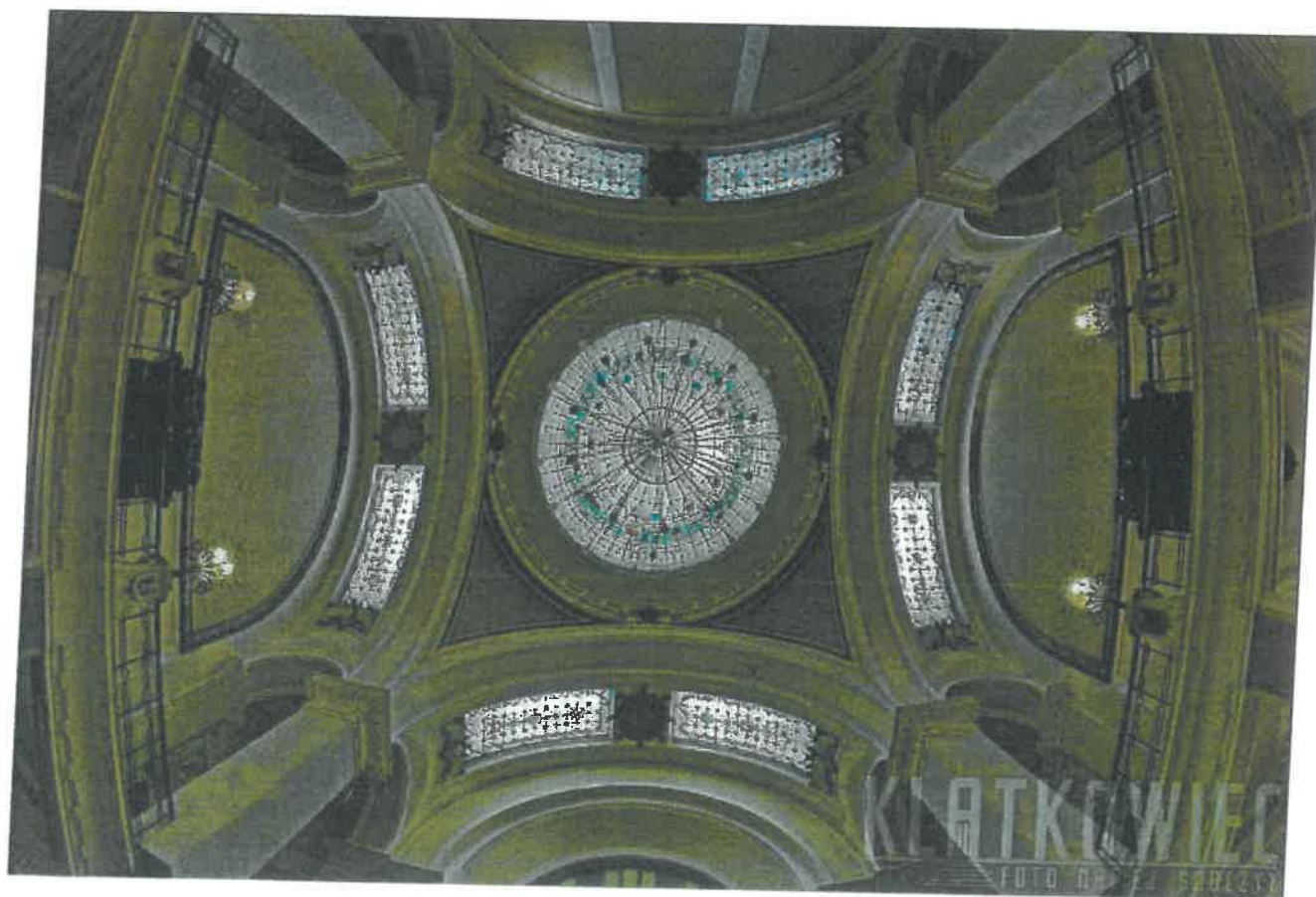
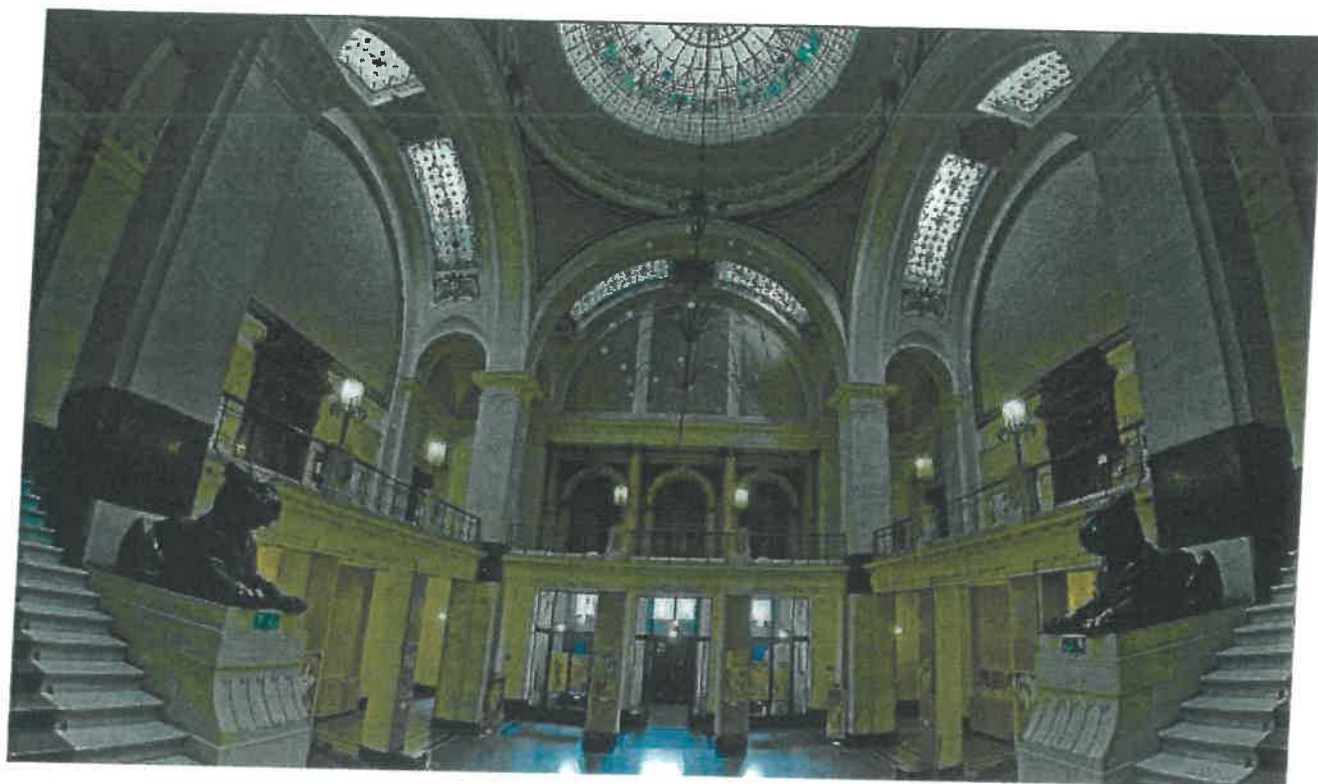
Rys. 3. Fragment dokumentalnego rysunku zatwierdzonych projektów budowlanych "Górnołużyckiej Hali Pamięci" z 1900 roku. Widoczne są wymiary kopuły- świetlika Mkejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu.

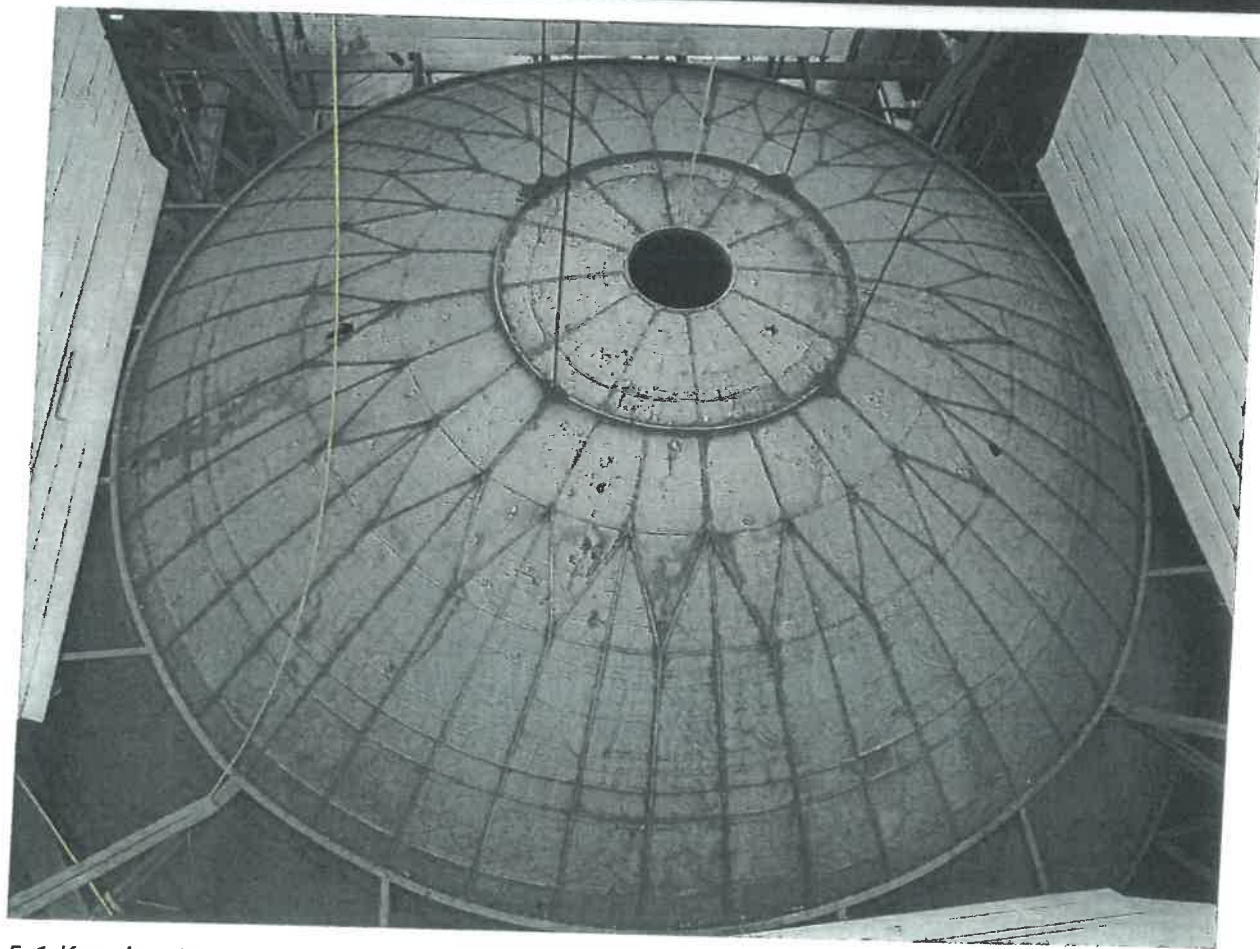
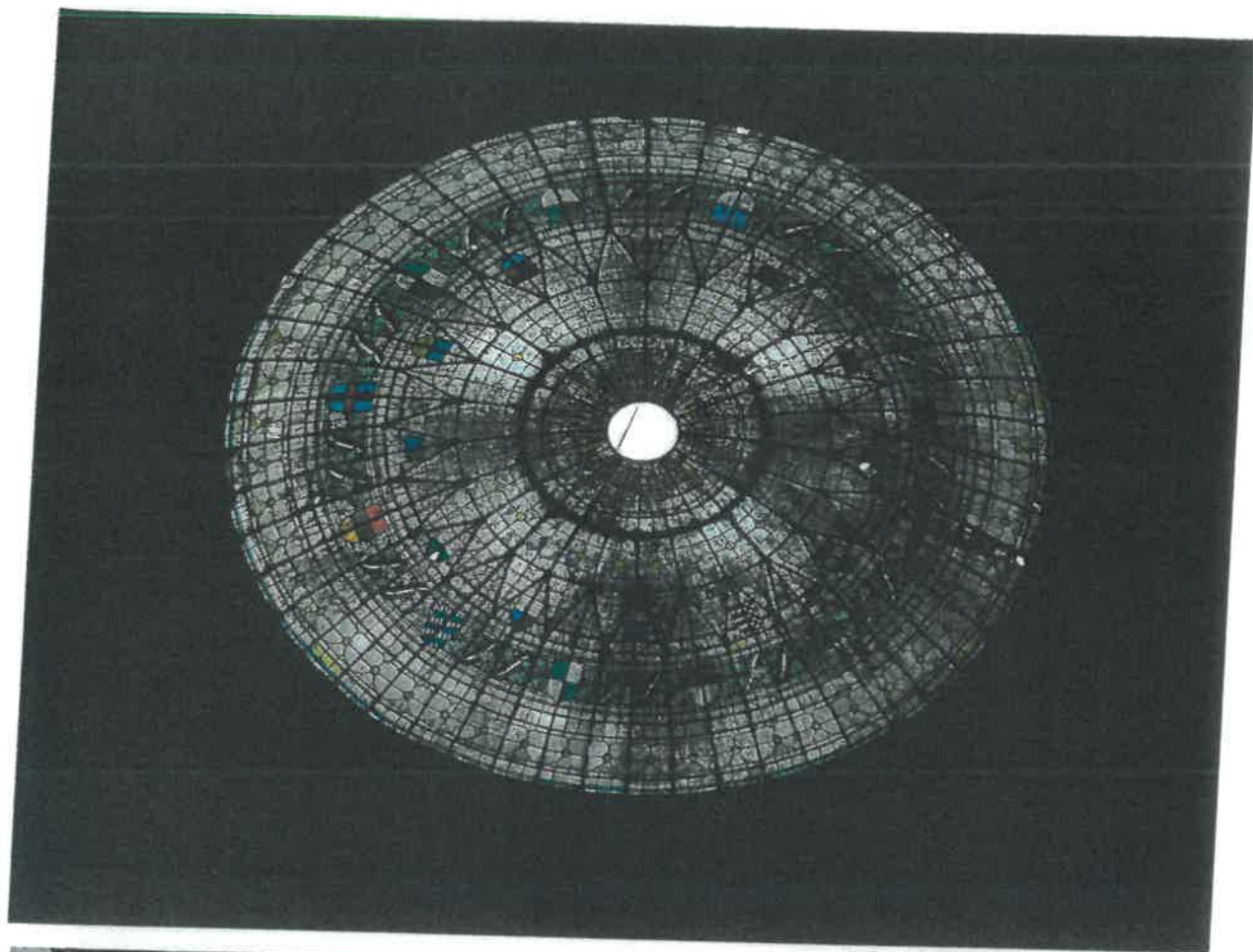
Rys. 4. Fragment dokumentalnego rysunku zatwierdzonych projektów budowlanych "Górnołużyckiej Hali Pamięci" z 1900 roku. Widoczne są wymiary bocznych świetlików Głównego Hallu Mkejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu.

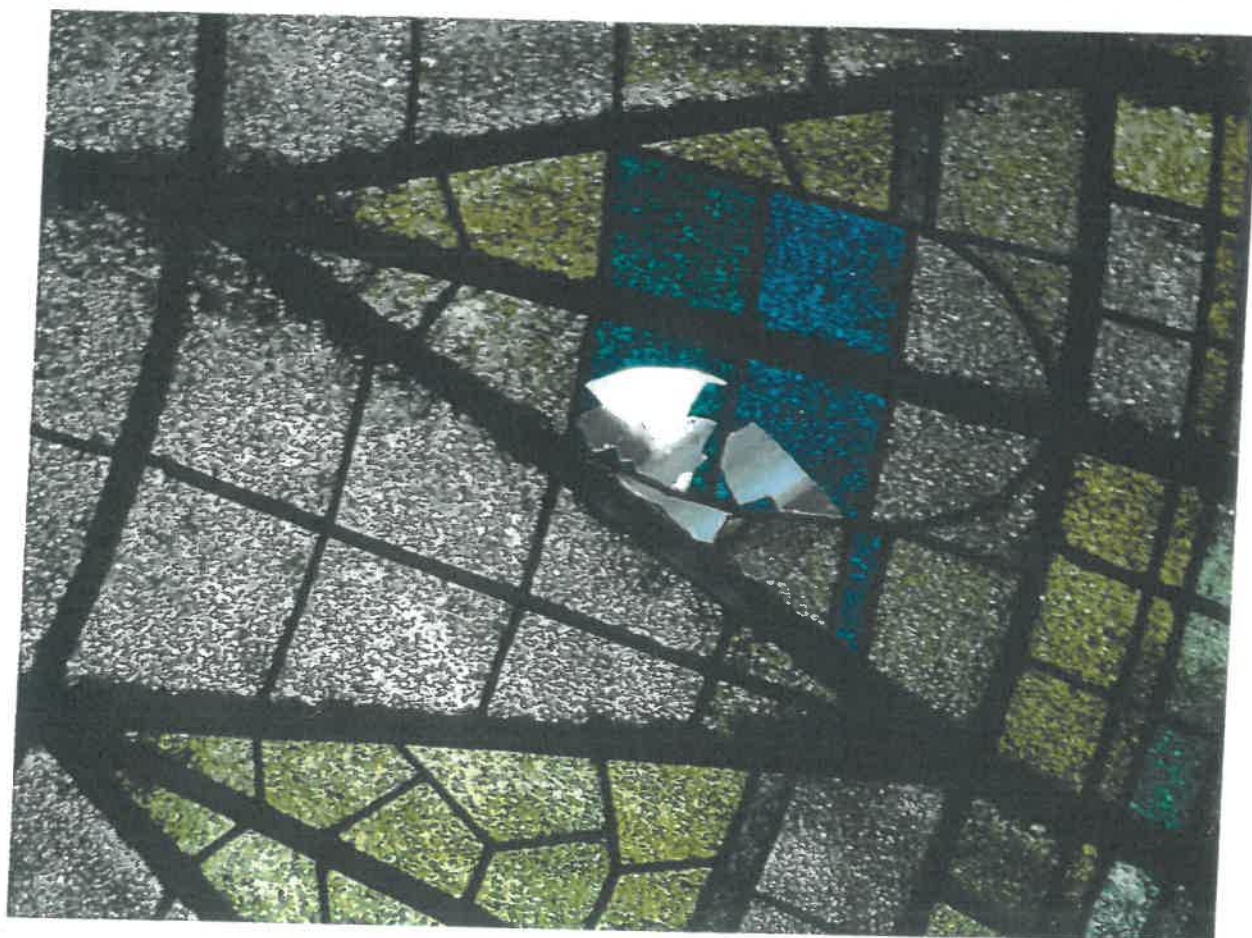
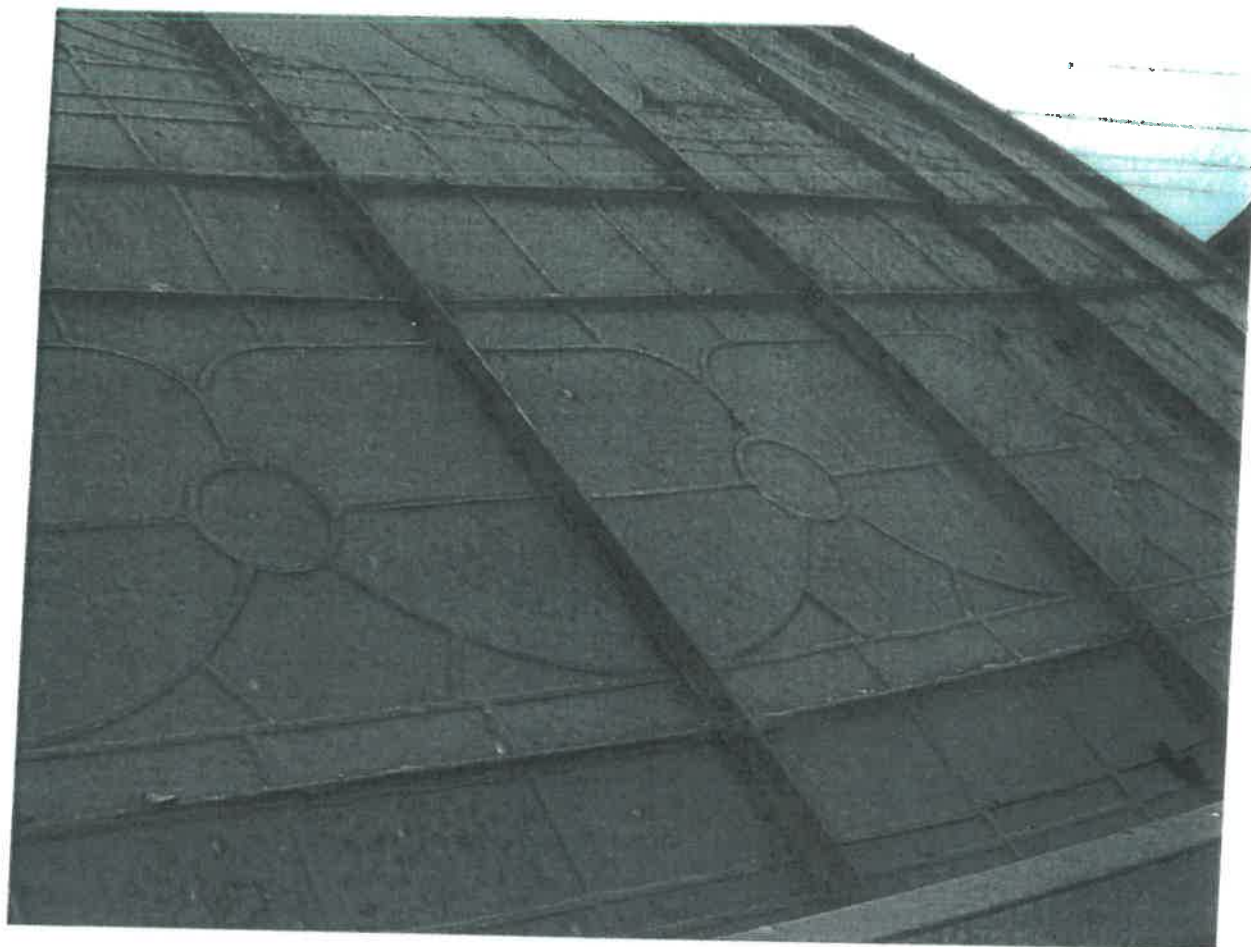
Fot. 1-2. Widoki wnętrza Miejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu: archiwalne zdjęcie "Kaiser-Friedrich-Museum" (początek XX w.), oraz przed remontem (początek XI w.).

Fot.3-4. Widoki wnętrza Miejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu: przed remontem (początek XI w.).

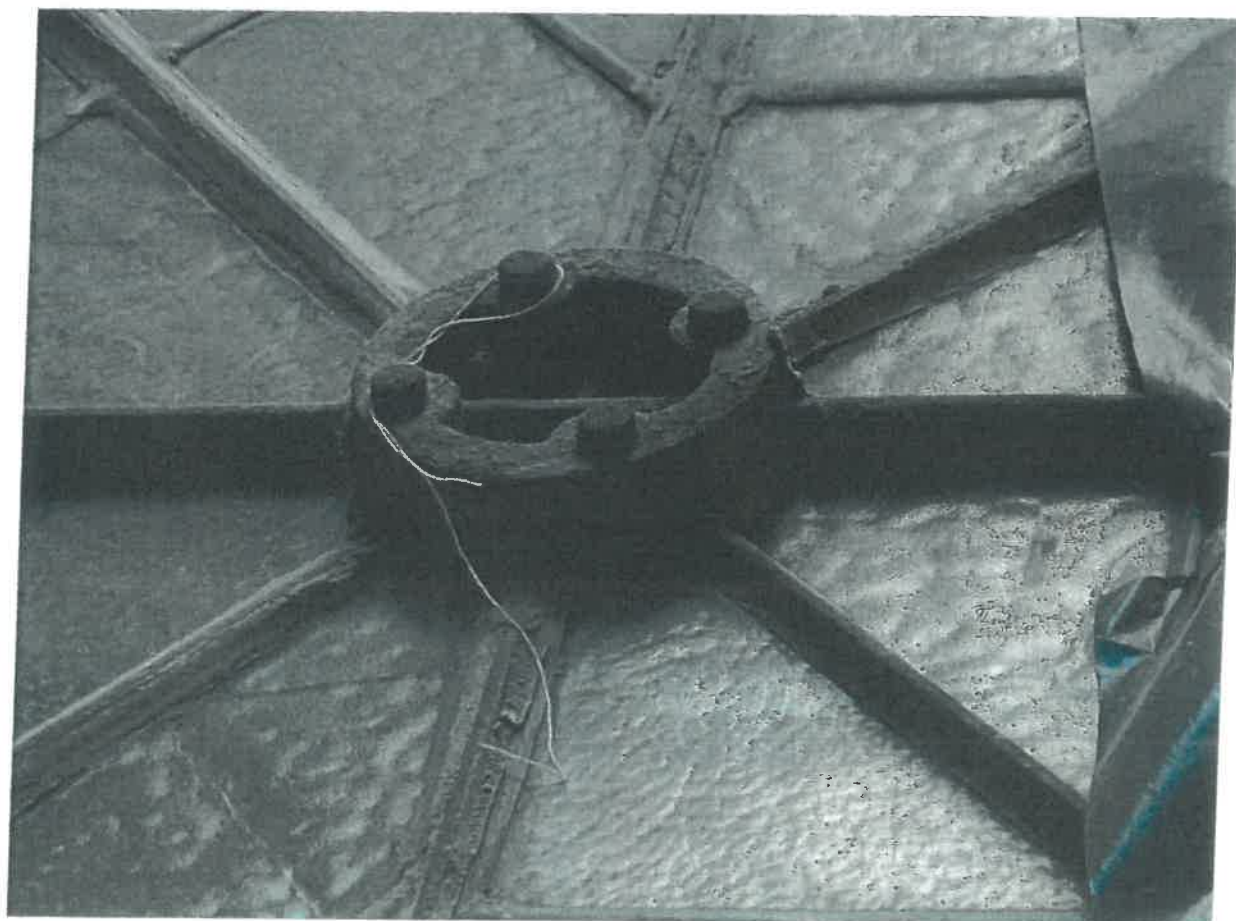
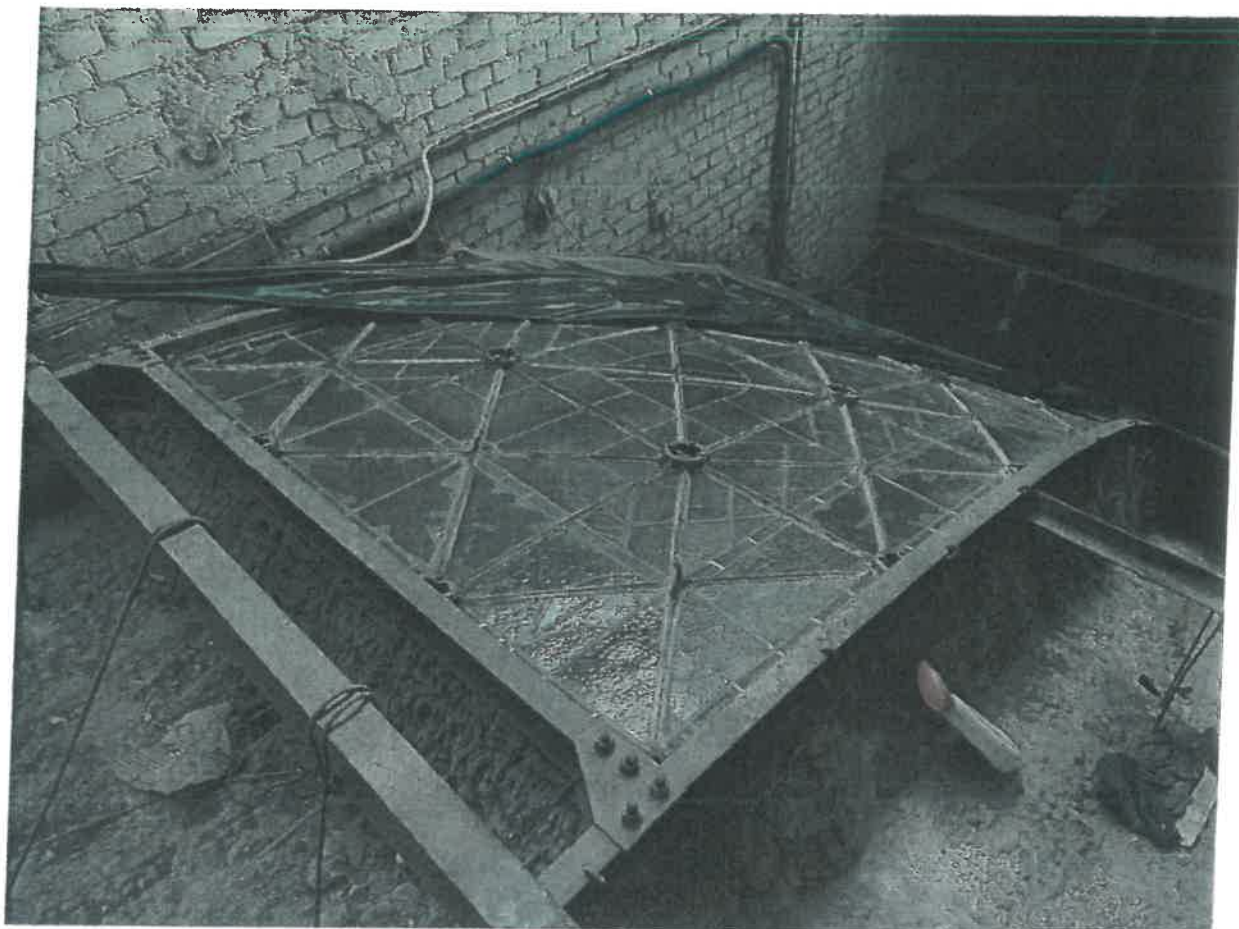
Fot.5-6. Kopuła-witraż nr 1 (rys.1) Miejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu, widok od wewnątrz i zewnątrz.
Stan przed konserwacją, sierpień 2021.

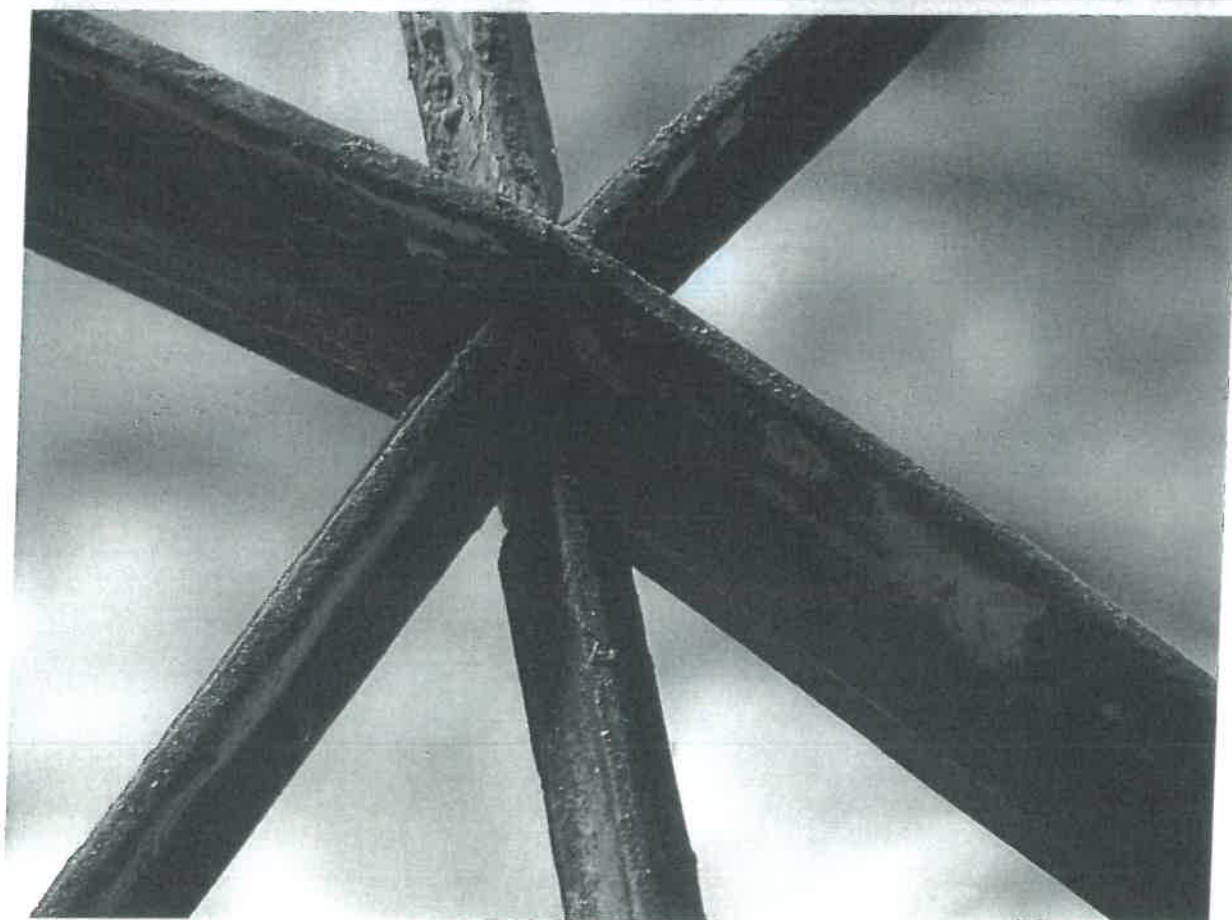
Fot.7-8. Detale kopuły-witraża nr 1 (rys.1) Miejskiego Domu Kultury, widok od zewnątrz i wewnątrz.
Stan przed konserwacją sierpień 2021.

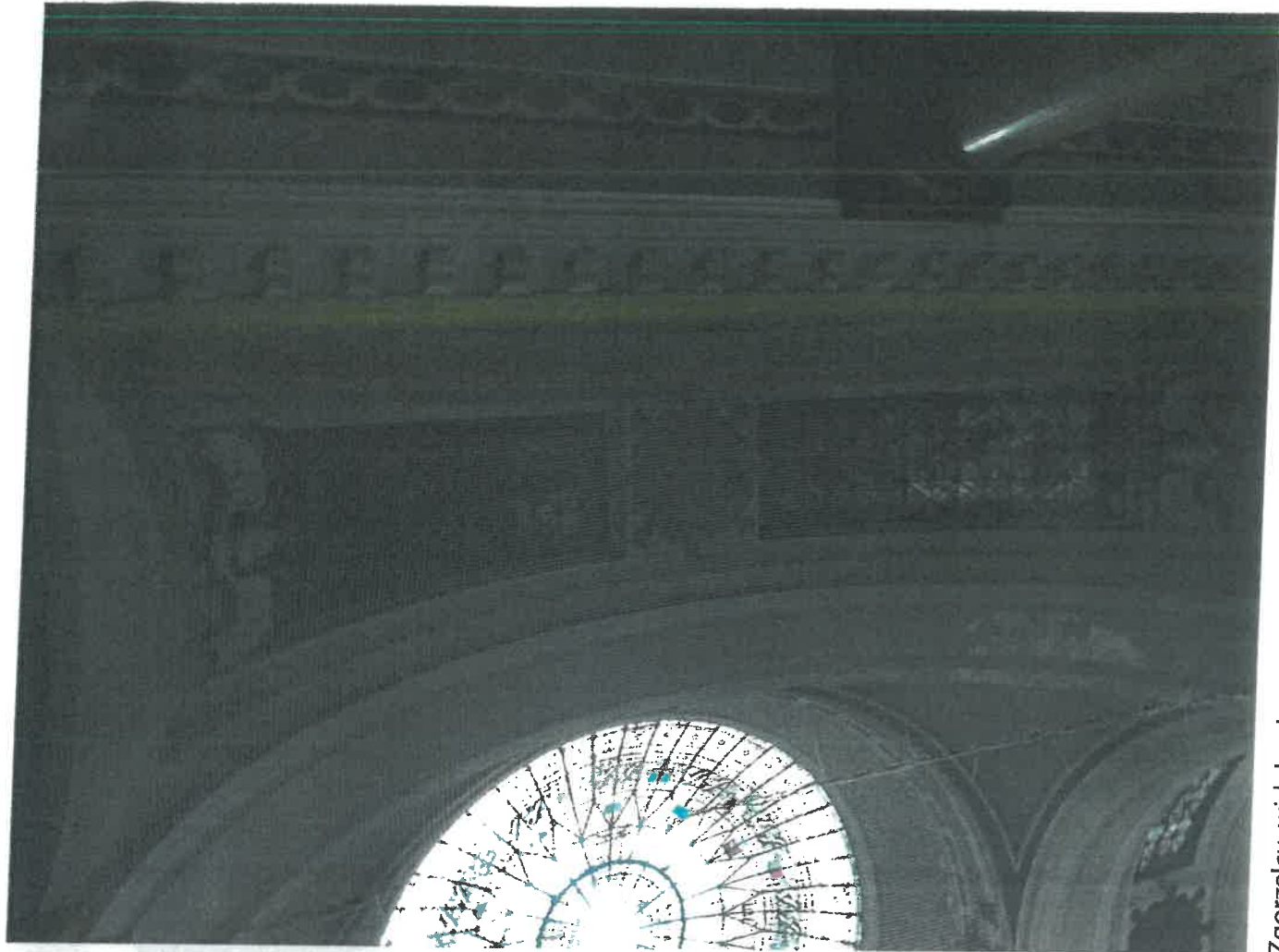
Fot.9-10. Boczne witraże nr 2 i 3 (rys.1) Miejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu, widok od wewnątrz i zewnątrz.Stan przed konserwacją sierpień 2021.

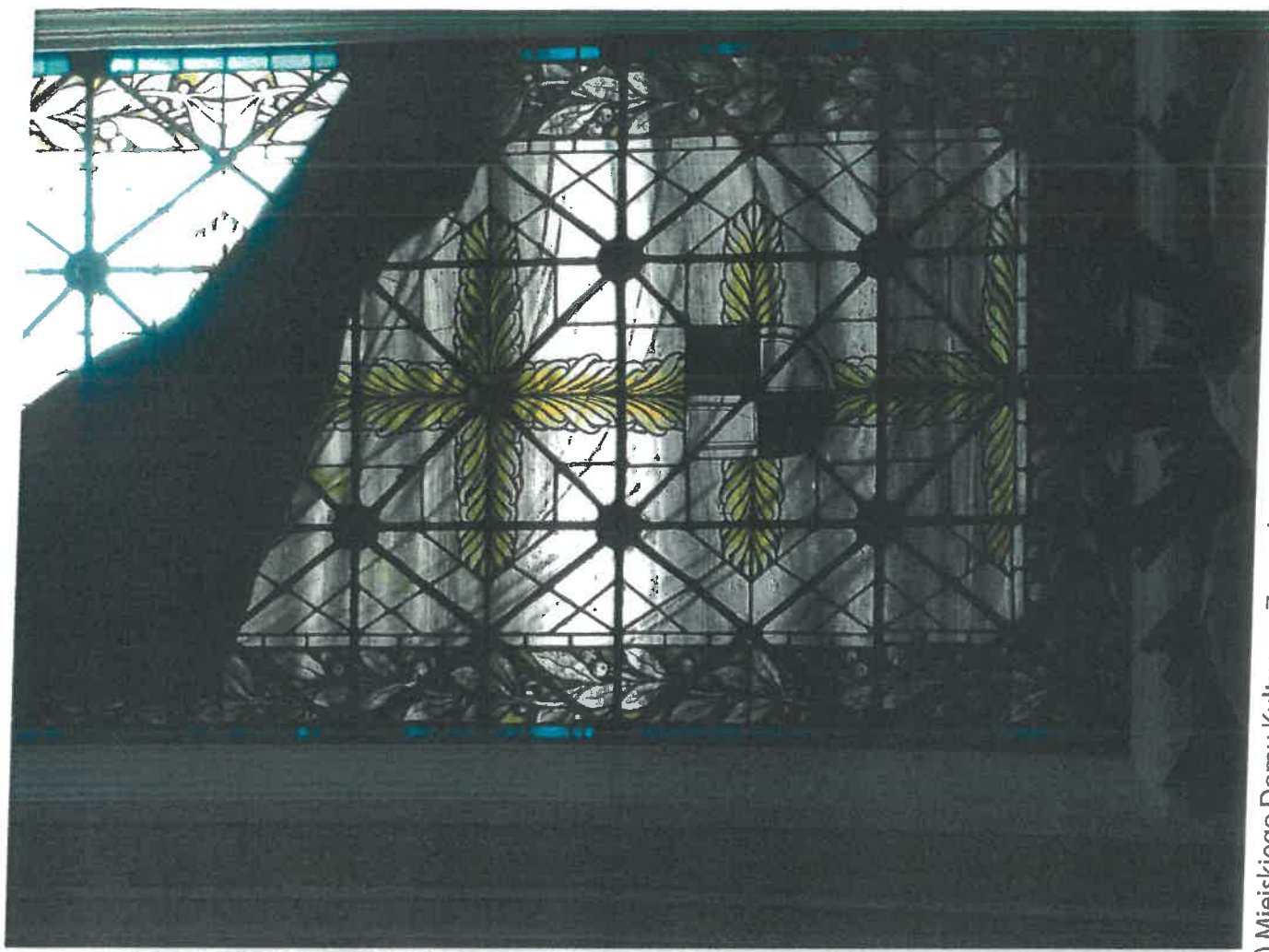
Fot.11-12. Detale bocznych witraży nr 2 i 3 (rys.1) Miejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu, widok od zewnątrz. Stan przed konserwacją sierpień 2021.

Fot.13-14. Konstrukcja żeliwnych ram zastosowana w wystawowych pomieszczeniach w okół głównego holu Miejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu. Zasosowane profile podwójnych teowników użyto również do witraży głównego holu. Stan przed konserwacją sierpień 2021.

Fot.15-16. Boczne witraże nr 8-9 i 6-7 (rys.1) Miejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu, widok od wewnątrz Stan przed konserwacją sierpień 2021.

Fot.17-18. Boczne witraże nr 4-5 oraz detal witraża nr 3 (rys. 1) Miejskiego Domu Kultury w Zgorzelcu, widok od wewnątrz.
Stan przed konserwacją sierpień 2021.

Fot. 19-20. Miejski Dom Kultury w Zgorzelcu, widok z zewnątrz. Wykorzystano zdjęcia ze stron internetowych Google Earth i satelitarne z Mapy Google. Stan z września 2021. Widoczne są przeszklone zadaszzenia zachowanych witraży.